

Dijalogom do jezika

Jelena Cvitanušić Tvico

(A. R. Bagdasarov: *Hrvatski jezik: Tečaj za početnike Sankt–Peterburg: Karo, 2011.*)

Izdavačka kuća Karo iz Sankt–Peterburga objavila je 2011. godine udžbenik za učenje hrvatskoga jezika autora Artura Rafaelovića Bagdasarova, izrazito plodna ruskoga jezikoslovca i kroatista, čija djela predstavljaju važan doprinos istraživanju i poučavanju hrvatskoga jezika. O važnosti njegova stvaralaštva svjedoče brojni stručni i znanstveni tekstovi o hrvatskome jeziku, rječnici, gramatike, jezični savjetnici i pravopisni priručnici te izvorna i prijevodna beletristika, što u svojem prikazu Bagdasarovljeva djela *Hrvatski književni jezik, Variranje književne norme u hrvatskom jeziku druge polovice 20. stoljeća* u časopisu *Filologija* 2007. godine naglašava i slavni hrvatski jezikoslovac Stjepko Težak.

Svoj udžbenik za učenje hrvatskoga jezika naslovljen *Hrvatski jezik: Tečaj za početnike*, namijenjen govornicima ruskoga, autor započinje predgovorom u kojemu objašnjava da je predviđen za poučavanje jezika u organiziranim didaktičkim uvjetima, dakle, na nastavi jezika koju izvodi kompetentan predavač, no da ga je moguće koristiti i za samostalno učenje hrvatskoga jezika. Kao osnovni cilj udžbenika autor navodi stjecanje međukulturne komunikacijske kompetencije na početnome stupnju učenja jezika (upravo se kulturna motivacija za učenje jezika, tj. težnja za izravnim iskustvom s kulturom stranoga jezika smatra najčešćom kod govornika drugih slavenskih jezika, slavista te potomaka hrvatskih iseljenika). Ne iznenađuje stoga da svaka od 12 lekcija u prvome dijelu udžbenika naslovljenom *Hrvatski u dijalozima* započinje upravo dijalogom ili informativnim tekstom, čime se naglasak stavlja na komunikacijski pristup poučavanju koristeći kulturološki gledano autentične komunikacijske situacije, kao i autentične forme usmenoga monološkoga izražavanja (pisanje životopisa i sl.). Lekcije su tematski organizirane, a teme koje se obrađuju jesu: upoznavanje, kolodvor, zračna luka, hotel, pošta i telefon, robna kuća, kavana i restoran, medicinska pomoć, obitelj, hrvatski blagdani, stan, grad, Republika Hrvatska te državno uređenje. U svakoj se lekciji važnost pridaje uvježbavanju svake jezične vještine. Slušanjem uvodnih dijaloga i tekstova snimljenih na CD-u (mnogi od njih u cijelosti su ili s minimalnim izmjenama sadržaja preuzeti iz Croaticumova udžbenika *Hrvatski za početnike* autorica Marice Čilaš Mikulić, Milvije Gulešić Machate, Dinke Pasini i Sande Lucije Udier – takav se metodološki postupak u udžbenicima za učenje stranoga jezika ne susreće i u najmanju je ruku neobičan) moguće je vježbati razumijevanje slušanoga teksta i usvajati ispravan izgovor i intonaciju. Razumijevanje čitanoga teksta te usvajanje i uvježbavanje novoga vokabulara omogućuju mali rječnici novih riječi (prijevod s hrvatskoga na ruski) te tablice sa specifičnim vokabula-

rom, kolokacijama, ustaljenim izrazima i frazemima. Primjena novoga vokabulara uvježbava se različitim tipovima leksičkih vježba kao što su odgovaranje na pitanja o pročitanoj sadržaju, prepričavanje istoga te usmeno iznošenje mišljenja o pročitanoj. Potonjim se naglasak stavlja na pragmatičnu kompetenciju govornika, točnije, razvijanje diskursne kompetencije (organiziranost i strukturiranost poruka te njihova prilagođenost kontekstu), kompetencije planiranja (nizanje poruka u skladu s interakcijskim i transakcijskim shemama) te funkcionalne kompetencije (komunikacijska korisnost poruka).

Da je riječ o eklektičnome pristupu poučavanju koji bi se mogao nazvati leksičko-gramatičko-prijevodnim, potvrđuju vježbe i tekstovi na kraju svake lekcije namijenjeni prevođenju (s hrvatskoga na ruski i obrnuto) kao i usporedbe struktura i izraza u ovim dvama jezicima čime se dokazuje i prisutnost kontrastivnoga pristupa poučavanju. Takav se pristup, s obzirom na srodnost jezika i njihove brojne razlike i sličnosti u strukturama te postojanje velikoga broja lažnih prijatelja na leksičkoj razini, može ocijeniti iznimno korisnim. Ako se uzme u obzir da su dva načina učenja značenja izravno iskustvo i prijevod, moglo bi se reći da je ovdje riječ o kombinaciji tih dvaju pristupa jer se učenika kroz tekstove i dijaloge izlaže autentičnim komunikacijskim situacijama, ali se radi upoznavanja značenja nekih jezičnih jedinica učenici služe i metodom izravnoga prijevoda na materinski ili s materinskoga jezika.

Tu se, međutim, u pitanje može dovesti kriterij odabira leksika namijenjenoga usvajanju na početnoj razini učenja, točnije razmatranje kriterija čestotnosti i korisnosti riječi jer se teško oteti dojmu da su pojedini tekstovi, s postojećom količinom novoga leksika (mnoga su istraživanja pokazala da pojavnost novih riječi u tekstu ne bi trebala prijeći 5 posto od ukupnoga rječnika učenika) prezahtjevni za razinu učenja za koju su namijenjeni.

U drugome su dijelu udžbenika naslovljenome *Pravopis, zvukoslovlje i razgodci*, podijeljenome u dvije lekcije, opisana osnovna pravopisna, fonetska i fonomorfološka načela hrvatskoga jezika. U tekstualnome i tabličnome obliku objašnjeno je pisanje hrvatskih glasova i pisanje zareza u rečenicama, mjesto nastanka i izgovor govornih glasova, naglasni sustav, jednačenja po zvučnosti i mjestu tvorbe, pisanje i skraćivanje slogova s refleksom jata, nepostojano *a* i *e* te vokalizacija, palatalizacija, sibilizacija i jotacija. Na kraju su ponuđene vježbe slušanja namijenjene uvježbavanju mjesta i vrste naglasaka, kao i izgovoru slivenika i zvanačnika u nekim riječima te vježba pisanja namijenjena usporedbi i uočavanju razlika pri pisanju riječi kao što su *ti, mi, biti, riba* i sl. u hrvatskome i ruskome jeziku.

Treći je dio udžbenika pod nazivom *Oblikoslovlje* podijeljen u 18 lekcija u kojima su opisane vrste riječi (imenice, pridjevi, zamjenice, brojevi, glagoli i prijedlozi), glagolska vremena i načini (prošlo i buduće vrijeme, imperativ i kondicional), glagolski prilozi, glagolski pridjevi te neke osobitosti hrvatske sintakse s naglaskom na mjesto enklitika u rečenici. Riječ je o vrlo detaljnim gramatičkim opisima kakvi su karakteristični za gramatike i druge jezikoslovne priručnike, a manje za udžbenike. Tako se sve vrste sklonidaba prikazuju tablično (padeži se navode tradicionalnim redoslijede-

dom), sa svim svojim osobitostima i iznimkama dok se kod pridjeva odmah navode i svi oblici stupnjevanja. U 9. su lekciji opisani svi brojevi, a tablično se prikazuju čak i sklonidbe brojeva jedan, dva, tri i četiri.

Glagoli su podijeljeni u tri vrste (1. tip *jesti* i *piti*; 2. tip *nositi*; 3. tip *kuhati*) čije se sprezanje prikazuje, također, tablično uz napomenu da postoji i tip glagola kod kojih se provodi jotacija (kao primjeri navode se glagoli *mahati*, *ticati*, *skakati*, *zobati*...) te glagoli koji u infinitivu završavaju na -ći (*pečći*, *moćći*, *strićći*). Tablično je prikazano i sprezanje glagola *biti* i *htjeti* (naglašeni i nenaglašeni oblik).

Nakon svake su lekcije u gramatičkome dijelu ponuđene različite vrste vježba za utvrđivanje naučenoga uključujući i one u kojima se izolirane rečenice prevode s ruskoga na hrvatski i obrnuto.

Iako je u opisu udžbenika rečeno da se može upotrebljavati i za samostalno učenje, gramatički dio nikako tomu nije namijenjen jer je riječ o iznimno detaljnu opisu za koji se ne može zaključiti da poštuje načela prototipnosti, čestoće i postupnosti.

Na samome je kraju udžbenika hrvatsko-ruski frazeološki rječnik te hrvatsko-ruski i rusko-hrvatski rječnici koji, naravno, olakšavaju razumijevanje za ovu razinu često vrlo zahtjevnih tekstova, kao i rješavanje vježba prevođenja.

Može se zaključiti da su govornici ruskoga jezika, koji žele naučiti hrvatski jezik, od A. R. Bagdasarova dobili vrlo koristan udžbenik koji će potaknuti razvoj njihove komunikacijske kompetencije na hrvatskome jeziku i pridonijeti njihovu razumijevanju hrvatskoga kulturnoga konteksta. Osobitu će korist, međutim, imati oni koji se bave prevoditeljskom djelatnosti i na koje bi ovaj vrlo napredan leksički i gramatički materijal mogao djelovati ne zastrašujuće, već poticajno i izazovno.